

Retorn a Sinera

Joan Casas

No sé com se n'aprèn, de tenir tracte amb la poesia. I com que no ho sé, poc ho puc explicar gaire. Com a molt, fent un esforç, potser podria fer l'arqueologia de com ens vam començar a conèixer, ella i jo. Hi va haver a l'escola els versos per recitar als àpats de Festes. Per exemple Maragall: "Els núvols de Nadal..." Devia tenir set o vuit anys, jo. Allò que aquells núvols fossin "manyacs" ja m'anava bé. Els nens estem acostumats a tractar qualsevol cosa com si fos un altre nen. I n'hi ha que són manyacs, de nens. D'altres que són unes males peces... Una autèntics fills de puta... Però allò altre d'afegir que "no posen gens de malícia al cel", aquell coi de núvols, ja era un grau de sofisticació exagerat. Jo ho deia. M'agradava de dir-ho. M'agradava de sentir com ho deia. Però no sabia què deia. Gens ni mica. Era jo qui no en tenia, de malícia.

Aquesta combinació de plaer i d'ignorància, tampoc no ho sabia aleshores, era justament la clau de la cosa. De la cosa de llegir poesia, vull dir. Després, molts anys després, vindria aquell altre moment, quan descobris que el coneixement que em faltava per arrodonir el plaer no era només coneixement de

les paraules, sinó que era, sobretot, coneixement de mi mateix. A través de les paraules, esclar. I que tota l'experiència de la poesia, potser, vivia en aquest bucle.

Però no correuèssim pas. De moment encara som als anys cinquanta i passa el senyor rector: mossèn Homar. Mossèn Homar duia ulleres rodones, de carei, sotanes ratades i plenes de lluent i un barret de capellà, rodó, d'ala ampla i dura, tal com s'esqueia. Allargava la mà perquè li fessis l'amistat i de la butxaca de la sotana, amb gest de prestidigitador, es treia un caramel i una estampeta amb versos de Verdguer al darrere. I entre tan jesumaria i tanta carrincloneria, la llengua dringava de sobte com si fos acabada d'inventar. El següent descobriment va ser, així doncs, que la llengua podia ser nova i planxada. I fresca. I a raig fet.

Del tercer descobriment també en va tenir la culpa aquell capellanot. Perquè era lletraferit i bibliòfil, i perquè va voler que la seva biblioteca personal es convertís en biblioteca pública. Per seguir-li el voler l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat va convertir un cobert on es desaven els carretons i les eines de la brigada en una petita sala de lectura amb dos pisos de llibres. I allà van entrar en escena Carner (*Els fruits saborosos*), i Guerau (*La muntanya d'ametistes*) i, sobretot, *Del joc i del foc*, de Carles Riba. Un llibret que em va tocar. Jo, que no tinc gens de memòria per als versos -ni tan sols per als meus- encara recordo aquella *tanka* dedicada a la mort de Màrius Torres: "Sempre darrere / els ocells invisibles / de l'esperança. / ¿Fins on has anat aquesta / vegada que no tornes?"

Mentrestant havia començat el batxillerat, i llegia el Mio Cid, i l'Arcipreste, i Garcilaso... i Machado. De Lull, de Bernat Metge, de Martorell, d'Ausias March, no me'n parlava ningú. A la ràdio, indefectiblement, recitaven Campoamor ("Escribidme una carta, señor cura..."). De Machado m'agradava que s'enamorés d'una dona que era una nena, i me l'imaginava, sevillà sota els aires glaçats del Moncayo, carregat de penellons i de caspa. Aquella caspa, arrossegada pel vent, s'alçava en terbolí sobre els *Campos de Castilla*, sobre la *Tierra de Alvar González*. I jo m'aprenia de memòria les comarques de León. I trobava bons els versos del *Cancionero*, de l'Unamuno. Que els déus vulguin perdonar-me! Encara sort que entre els llibres del meu pare -unes poques dotzenes- vaig trobar el *Romancero gitano*. Comprat al Rastro de Madrid, quan ell era telegrafista al Jarama, al front.

Vaig entrar a la Universitat. Déu es va morir, per a desesperació de la part més carlina de la meva famí-

lia. I no ha tornat mai més. Ni a fer-me una visita com el fantasma de Hamlet. No vaig aprendre a escriure en català sense gaires faltes fins als divuit o dinou anys, en unes classes mig clandestines que ens va venir a fer, a l'Hospitalet on llavors vivia, en Francesc Vallverdú. Ell va descobrir que jo era viu, però que el meu gruix de lectures era pobre, i desencaminat. Per esmenar-ho em va fer llegir poesia social, que he oblidat del tot, i em va obrir les portes de Gabriel Ferrater, amb *Da nuces pueris*, i *Teoria dels cossos*, i em va fer llegir també el *Llibre de Sinera*, de l'Espriu. Uf!

Si fins aleshores els meus tractes amb la poesia havien fet sempre una mica d'olor de resclosit i captipén de ciri, aquelles lectures em van obrir de bat a bat les finestres de l'ànima. I em va anar bé, ventilar-me. Allò del "Poema inacabat" era l'hòstia. Ves per on la poesia podia valer-se d'una llengua perfectament contemporània i tenir alhora la capacitat de perdurar d'un diamant. O, en el cas d'Espriu, vet aquí que el poema podia establir un equilibri insòlit entre l'evidència i la proximitat d'un paisatge conegut i la densitat irreductible d'un enigma, que, tanmateix, no em semblava pas tan estrany. Els dos últims versos del primer poema del *Llibre de Sinera* havien de fer companyia per sempre més a les trenta-una síl·labes de la tanka d'en Riba: "no hi ha res per tota la buidor del cel / només uns cops d'aixada al fons del fred." I encara me'n torna, quan poso el punt, l'esgarripança.

Espriu, a mi, em va servir per saltar a Rimbaud. No sé com va passar, però va ser així. En tot cas allò de "Là pas d'espérance, / Nul orietur. / Science avec patience, / Le suplice est sûr.", em sembla perfectament espriuà, o espriuenc, o espriuà, que aneu a saber com s'ha de dir. Jo encetava els vint anys.

N'han passat més de quaranta des d'aquells dies. Irregularment, però amb constància, he anat llegint versos: sempre malament i a destemps. I he tingut la barra d'escriure'n uns quants, i últimament fins i tot m'he atrevit a traduir-ne algun. Tot això, ho confesso, no m'ha fet gaire millor lector. Mai no m'he pogut treure del tot de sobre la sospita que la poesia era un acte de vanitat, o de cursileria. Sobretot la meua. Digueu-me poca solta.

Ara, amb l'excusa del centenari i l'esperonada dels *El Procés*, he volgut tornar a Espriu. Per veure què passava. He de dir que el primer volum de poesia de l'Obra Completa m'ha costat de llegir, se m'ha fet ben bé una pedregada de tirosos vocables, llevat dels versos més titellescos i cantables, llevat d'allà on apareixia la ironia i jo sabia veure-la. *La pell de brau*, vista la situació actual de les relacions amb Espanya, me l'he saltada. Ja em fa patir prou el ministre Wert. Però de sobte he arribat al *Llibre de Sinera*. Allà on va començar tot. I he tornat a mossegar l'esquer, a cruspí-me l'ham i a seguir sense queixar-me la tibatada del palangre.

En l'estructura del llibre hi ha alguna cosa que em fa pensar en la meua mare, que era modista: potser pels retalls, i per la costura. De retalls n'hi ha, de boira, aferrats a les branques del fonoll. I el carro del drapaire passa a recollir-los. Però els poemes mateixos són retalls, escassigalls, cosits per un tema que passa de l'un a l'altre com una basta de fil. Tot plegat, doncs, un *patchwork*, un cobrellit, potser. Un cobrellit que pot tapar un món, si el món és xic. I aquest ho és. De la carena del Mal Temps al turó del cementiri, amb els rials flanquejats d'alcòcs i de canyars, que conflueixen a la riera –de la qual mai no en parla l'Espriu–, la platja, el port. Un món petit, sota el *patchwork* d'un cobrellit. I aquesta dèria de les nines russes. El jardí dels cinc arbres com a metàfora de Sinera, com a metàfora del país, que és la metàfora del món. I el cel cec, i la terra erma, i els pous temps endins, i els arbres, temps enfora. I una mar que es confon amb la llacuna Estúgia, on les barques que surten a sardinals són patronejades per un Caront no dit. Un Caront que quan posa peu a terra agafa les regnes del carro del drapaire. I costera amunt l'altre carro, el del sol, que marca el trànsit de la llum. El pas del temps. Lentíssim. La cendra dreta dels que encara són vius. La mort com a horitzó únic. I la tossuderia d'existir d'una manera determinada. I cada poema com una mirada. He mirat aquesta terra. He mirat aquesta terra. He mirat aquesta terra. Hòstia de déu! No me l'havia d'empassar, aquest ham?

Tornar a llegir aquests versos. Un hom té la impressió que, com la pell de xagrí, el país s'ha encongit amb el pas d'aquests anys. Tot és més xic, i segurament més intens. Mai l'horitzó no havia estat tan carregat de banderes. Ningú no ha dit, però, que això el faci més permeable. I el futur és sempre a l'altra banda. El poeta, cabells al dos, irònic, orellut, no em dona cap consol:

Al vell orb preguntava l'esglai
si el meu poble tindria demà.
I la boca sense llavis va llançar
la riota que no para mai.

He tornat a Sinera. En les dimensions d'aquest món de ninots, tota la profunda incomoditat de viure queda reduïda a mots manejables: esglai, basarda. L'experiència de la vida i de la mort pot ser, finalment, la del joc amb el soldat de plom que no és sostingut pel vaixell de paper, i s'enfonsa al safareig, definitivament. És una qüestió de dimensions. La poesia al servei d'una metafísica portàtil. Cap voluntat de construcció noucentista no és compatible amb aquest univers, on tot es resol en una rialla esdentegada. El cel es pla i glaçat, la llum no encén somriures. No hi ha Ítaques. El viatge, si n'hi ha, és sempre la davallada al pou. Torno la dura veu en nu roquer del cant.

Dixit, et animam levavi.